

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie A. N.

w przedmiocie wniosku sygnalizacyjnego obrońcy skazanego o wznowienie z urzędu (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) postępowania sądowego zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2024 r., II KK 455/23 o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 14 listopada 2024 r.

wniosku obrońcy skazanego

o wyłączenie sędziów Marka Siwka i Adama Rocha od rozpoznania wniosku – sygnalizacji o wznowienie postępowania,

na podstawie art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 i 4 k.p.k. oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności,

p o s t a n o w i ł:

wyłączyć sędziów: Marka Siwka i Adama Rocha od udziału w sprawie (II KO 97/24) dotyczącej wniosku – sygnalizacji w przedmiocie wznowienia z urzędu postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2024 r., II KK 455/23 o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

UZASADNIENIE

Do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek – sygnalizacja obrońcy skazanego A. N. o wznowienie z urzędu, z powodu zaistnienia bezwzględnej przyczyny

odwoławczej w postaci nienależytej obsady składu Sądu Najwyższego, postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego o oddaleniu jako oczywiście bezzasadnej kasacji wniesionej w imieniu skazanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 31 stycznia 2023 r., sygn. II AKa 206/19, zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 23 stycznia 2019 r., sygn. XVIII K 191/15. Do rozpoznania tego wniosku – sygnalizacji zostali wyznaczeni: SSN Marek Siwek, SSN Adam Roch i SSN Eugeniusz Wildowicz.

Obrońca skazanego złożył na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. wnioski o wyłączenie sędziów Marka Siwka i Adama Rocha od rozpoznania kwestii możliwości wznowienia z urzędu postępowania kasacyjnego zakończonego postanowieniem o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej. W uzasadnieniu wniosku obrońca skazanego odwołując się do wadliwego trybu powołania tych sędziów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy o KRS z 8 grudnia 2017 r., podniósł, że w sytuacji wskazania jako podstawy wznowienia z urzędu postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego nienależytej obsady składu tego Sądu, z uwagi na powołanie - sędziego, który wydał wskazane postanowienie - na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w wadliwej procedurze zainicjowanej przed KRS ukształtowaną przepisami ustawy z 2017 r., wskazani sędziowie wyznaczeni do rozpoznania wniosku o wznowienie postępowania, powołani w tej samej wadliwej procedurze, rozpoznając wniosek o wznowienie, orzekaliby w sprawie, która ich bezpośrednio dotyczy, wypowiadając się również co do własnego statusu sędziego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek o wyłączenie sędziów wskazanych we wniosku od udziału w rozpoznaniu wniosku o wznowienie z urzędu postępowania sądowego jest zasadny, z tym że konfrontując treść uzasadnienia wniosku o wyłączenie sędziów z podstawą wniosku o wznowienie należało dojść do przekonania, że właściwą podstawą żądania wyłączenia tych sędziów od orzekania w tej sprawie, powinien zostać uczyniony art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. i taką też podstawą prawną rozstrzygnięcia przyjął Sąd Najwyższy.

Argumentacja wspierająca takie stanowisko Sądu Najwyższego przedstawiona zostanie w dalszej części rozważań.

Na początku rozważań podnieść należało, że Sąd Najwyższy w tym składzie stoi na stanowisku o konieczności wyłączenia od rozpoznawania spraw zawisłych w Sądzie Najwyższym, osób powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą o KRS z 8 grudnia 2017 r.

Przesądza o tym treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 (OSNK 2022, z. 7, poz. 22), ale przede wszystkim pkt 1 uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-2110-1/20 (OSNK 2020, z. 2, poz. 7) - w kwestii zachowania mocy obowiązującej tej uchwały zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I KZP 29/21 (OSNK 2021, z. 10, poz. 41), z dnia 27 lutego 2023 r., II KB 10/22 (OSNK 2023, z. 5-5, po. 28).

W tej sprawie bezspornym jest, że sędziowie: Marek Siwek i Adam Roch zostali powołani stanowiska sędziów Sądu Najwyższego na skutek rekomendacji KRS, której kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., co do której test niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej ma wynik negatywny. Już ta sama okoliczność w świetle powołanej uchwały 3 Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. uzasadniała pojawienie się zwątpienia wnioskodawcy co do możliwości rzetelnego - w formule instytucjonalno – ustrojowej - procedowania w przedmiocie wniosku o wznowienie przez skład sądu z udziałem sędziów objętych wnioskami o wyłączenie. To zwątpienie wnioskodawcy potęgował nadto fakt, że wskazani sędziowie rozpoznając w toku postępowania wznowieniowego podstawę prawną wniosku - nienależytą obsadę składu Sądu Najwyższego, który wydał postanowienie o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, z powodu wadliwej procedury powołania na sędziego Sądu Najwyższego sędziego orzekającego w przedmiocie kasacji, jako sędziowie powołani w tej samej procedurze orzekaliby we własnej sprawie, a więc w sprawie własnego statusu sędziowskiego, co zdaniem wnioskodawcy powinno skutkować wyłączeniem wskazanych sędziów od rozpoznania kasacji.

Zwątpienie wnioskodawcy i towarzyszące temu zwątpieniu rozważania są uzasadnione, z zastrzeżeniem, że podstawą swojego wniosku o wyłączenie sędziego, wnioskodawca powinien uczynić, co już uzasadniono, treść art. 40 § pkt 1 k.p.k. Reguła ta odwołująca się do łacińskiej paremii *nemo iudex idoneus in propria causa* (*nemo iudex in causa sua*), a więc wyrażająca zasadę, że nikt nie może być sędzią we własnej sprawie, została przez ustawodawcę ujęta normatywnie jako jedna z podstaw wyłączenia sędziego z mocy samego prawa (*iudex inhabilis*), w art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. Przepis ten określa, że sędzia jest z mocy prawa wyłączony od udziału w sprawie, jeżeli sprawa dotyczy tego sędziego bezpośrednio. *Ratio legis* tego przepisu sprowadza się do odsunięcia od sprawy sędziego, w sytuacji, gdy jej rozstrzygnięcie wpływa na sferę jego praw i obowiązków. Nie chodzi przy tym jedynie o tak ewidentne przypadki, gdy sędzia jest stroną procesową, która *ex definitione* ma interes prawny w korzystnym dla siebie rozstrzygnięciu, ale o każdy przypadek, gdy sprawa dotyczy sędziego bezpośrednio (J. Kosonoga [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, art. 40, teza 19). Kwestia ta nie jest w doktrynie jednoznaczna. Poza niekwestionowaną sytuacją, kiedy sędzia jest stroną postępowania, proponuje się przyjęcie, że w zakresie dyspozycji art. 40 § 1 pkt 1 mieszczą się także przypadki, gdy rozstrzygnięcie przedmiotu procesu wywiera bezpośredni wpływ na sferę uprawnień i interesów sędziego, takich jak zysk, strata itp. (S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1961, s. 156; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 72) lub gdy z uwagi na własny interes prawny jest on osobiście zainteresowany jej wynikiem (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, 2011, s. 323), bądź zachodzi materialny lub moralny związek sędziego ze sprawą (L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i do przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1933, s. 81). Twierdzi się także, że sprawa dotyczy sędziego bezpośrednio, gdy z danego rozstrzygnięcia może on odnieść korzyść pośrednią (M. Siewierski [w:] J. Bafia, J. Bednarzak, M. Fleming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1976, s. 86) lub choćby wyłącznie satysfakcję moralną (J. Bratoszewski [w:] L. Gardocki, Z.

Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, J. Bratoszewski, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Warszawa 1998, art. 40, teza 7).

Poza sporem pozostaje jednak twierdzenie, że w dyspozycji art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. mieszczą się przypadki obejmujące taką więź sędziego ze sprawą, że wynik danego postępowania będzie miał znaczenie nie tylko dla jego stron, ale także dla samego sędziego. Trafnie w nowszym piśmiennictwie nawiązuje się w tym zakresie do koncepcji stosunku ustrojowego, funkcjonującego obok stosunku procesowego, pomiędzy stronami procesu oraz sędzią rozpoznającym ich sprawę, eksponującym i reprezentującym imperium państwa. Stosunek ów oparty jest na Konstytucji RP i przepisach ustrojowych sądownictwa. Jego istotą jest obowiązek wykonywania przez sędziego zadań państwa z zakresu wymiaru sprawiedliwości (art. 10 ust. 2 w zw. z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP), połączony z bezwzględным obowiązkiem bezstronności (art. 45 Konstytucji RP w związku z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej), a także rzetelności działania i przestrzegania prawa (preambuła oraz art. 2, 7 i 82 Konstytucji RP) – szerzej zob. J. Gudowski, *Iudex impurus*. Wyłączenie z mocy samej ustawy sędziego objętego zarzutem wadliwego powołania lub przejścia na wyższe stanowisko sędziowskie, *Przegląd Sądowy* 2022, nr 5, s. 15-18.

Powyższe oznacza, że wyłączeniu na podstawie art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. podlega sędzia w sytuacji, w której miałby on dokonać oceny stosunku prawnoprocesowego (którego podmiotem, obok stron, jest także sędzia rozpoznający sprawę), wywierającego zarazem wpływ na jego własne prawa i obowiązki. Jeżeli status sędziego jest wadliwy albo ustrojowo „nieczysty”, to wadliwość ta, wątpliwość i „nieczystość” pozbawiają go uprawnień i obowiązków jurysdykcyjnych, co najmniej in casu, a jeżeli je wykona, spowoduje wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, a więc cel – wymierzenie sprawiedliwości – z powodów leżących po stronie sędziego nie zostanie osiągnięty. Jeżeli natomiast jakość stosunku prawnoprocesowego, jego ważność i skuteczność, zostanie oceniona pozytywnie, uprawnienia i obowiązki sędziego żadnego uszczerbku z tego powodu nie doznają, jak też niezagrożone pozostają publiczne prawa podmiotowe stron. Poza sporem jest, że oceny ważności i skuteczności tego

stosunku nie może dokonywać sędzia będący jego stroną albo będący w identycznej sytuacji ustrojowo-procesowej (J. Gudowski, *Iudex impurus...*, s. 19-20).

Prawa i obowiązki jurysdykcyjne wynikające ze stosunku prawno-procesowego wypełniającego publiczne prawo podmiotowe strony są zarazem prawami i obowiązkami służbowymi sędziego, jeżeli zatem zostaną z punktu widzenia ustrojowego zanegowane, to – naruszone lub niedopełnione – bezpośrednio oddziałają także na ten stosunek, powodując odjęcie sędziemu legitymacji do skutecznego wymierzania sprawiedliwości w imieniu państwa. Mogą także doprowadzić do naruszenia ślubowania, które ma nie tylko charakter emblematyczny, uroczysty, ale również materialnoprawny, przekroczenie bowiem granic wytyczonych ślubowaniem oznacza popełnienie przewinienia służbowego i rodzi odpowiedzialność sędziego, a niekiedy także odpowiedzialność państwa. Skoro sędzia, którego prawidłowość powołania oraz „czystość” sędziowskiego statusu sędziego są wątpliwe, a tym samym wątpliwe są jego niezawisłość oraz bezstronność i musi on, rozpoznając sprawę, sam dokonać osądu w tym zakresie, a więc eo ipso oceny zachodzącego między nim a stronami stosunku, prawnoprocesowego, to jest z mocy ustawy wyłączony jako *iudex in sua causa*, gdyż – co oczywiste, nawet gdyby był krystalicznie bezstronny – wynik tego osądu, dotycząc go osobiście, wpłynie („oddziała”) na jego prawa i obowiązki z dziedziny prawa publicznego, ale pośrednio dotknie także jego sfery prywatnej. Przepisy wyłączają w tym przypadku sędziego niezależnie od jego subiektywnego poczucia bezstronności i gotowości do jej uszanowania w konkretnej sprawie. Do wyłączenia dochodzi nawet wtedy, gdy sędzia nie jest świadomy istnienia podstawy wyłączenia albo – znając ją – nie akceptuje jej (J. Gudowski, *Iudex impurus...*, s. 20).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy stwierdzić należy, że w tej sprawie nie jest zatem możliwe aby sędziowie Marek Siwek i Adam Roch oceniając argumentację wspierającą wniosek o wznowienie postępowania opartą o treść art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., nie oceniali jednocześnie dokładnie tych samych okoliczności (istotnych w zakresie niezawisłości i niezależności w aspekcie instytucjonalnym), związanych z trybem powołania na stanowiska sędziowskie z udziałem KRS ukształtowanej na mocy ustawy z 2017 r., które dotyczą ich samych. Dlatego też celem wyeliminowania wszelkich mogących powstać wątpliwości w

zakresie zapewnienia skazanemu prawa do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły i niezależny sąd, co do którego nie zachodzi domniemanie braku bezstronności zakotwiczone w art. 40 k.p.k. – należało na podstawie art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. wyłączyć sędziów: Marka Siwka i Adama Rocha od udziału w sprawie rozpoznania wniosku o wznowienie postępowania - II KO 97/24.

Kierując się powołanymi względami orzeczono jak w części dyspozytywnej postanowienia.

[J.J.

r.g.]